

PB-PP
BELGIE(N)-BELGIQUE

Sint-Guthago Tijdingen

Maandelijks ledenblad van de
Geschied- en Heemkundige Kring

Sint-Guthago

Nr. 545

P209467

mei 2023

Lidmaatschapsbijdrage België : 25 euro op rekening : IBAN BE82 8601 0615 5768;
BIC code: SPAABE22 (Centea). Lidmaatschapsbijdrage buitenland : 30 euro.
Uitgever : Fons Theerens, Jan Devischstraat 109, 8300 Knokke-Heist
Postkantoor van afgifte: 8300 Knokke-Heist 1

Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago

Werkgebied : de Zwinstreek

Lid van Heemkunde West-Vlaanderen vzw

Maatschappelijke zetel : Fons Theerens, Jan Devischstraat 109,
8300 Knokke-Heist

Correspondentieadres : Caroline Terryn, Kasteelstraat 69, 8340 Moerkerke

Het Bestuur :

Erevoorzitters :

François baron van der Elst, Spegelsweg 2, 8340 Oostkerke

Eric Huys*, Vierscharestreet 31, 8340 Vijvekapelle, tel (050) 361877

eric.huys@skynet.be

Voorzitster :

Caroline Terryn, Kasteelstraat 69, 8340 Moerkerke, tel 050 500651

caroline.terryn@telenet.be

Ondervoorzitter, samenstelling St. Guthago Tijdingen en kringarchivaris :

Marc De Meester*, Waterstraat 2d, 8300 Westkapelle, tel (050) 627486

de.meester.marc@skynet.be

Secretaris :

Fons Theerens*, Jan Devischstraat 109, 8300 Knokke, tel (050) 625309

fons.theerens@knokke-heist.eu

Penningmeesteres :

Nicole Vanden Weghe, Vissersstraat 22, 8340 Moerkerke, tel (050) 500180

Hoofdredacteur Rond de Poldertorens :

Noël Geirnaert*, Hugo Verrieststraat 5, 8000 Brugge, tel. (050) 336940

fangeirnaert@skynet.be

Leden :

Etienne Decaluwé, Keuvelhoekstraat 54, 8300 Knokke, (050) 601023

etienne.decaluwe@gmail.com

Johan Deckers, De Terp 8, 8301 Knokke-Heist, tel 0487 907771

johan.deckers@skynet.be

Bieke Hillewaert*, Vulderstraat 88, 8000 Brugge, tel (050) 311234

Thomas Hoeberigs, Knokkestraat 154, 8301 Heist, tel 0474 597158

thomas.hoeberigs@knokke-heist.be

Jan Hutsebaut, Berg 59, 9950 Waarschoot; jan.hutsebaut@damme.be

Jan Kamoen*, Vissersstraat 22, 8340 Moerkerke, tel (050) 500180

jankamoen@skynet.be

Jan Tilleman, Kleine Molenstraat 1A, 8380 Dudzele, tel 050 604135

jan.tilleman@telenet.be

* Zijn tevens lid van de redactieraad Rond de Poldertorens en St.-Guthago Tijdingen

Bezoek aan de Sint-Niklaaskerk in Westkapelle

Wanneer : zondag 14 mei 2023 om 14 u.

Waar: samenkomst aan de kerk van Westkapelle

De rondleiding die wij organiseren in de kerk van Westkapelle is onder leiding van Jan Bode. Hierbij komen de geschiedenis van Westkapelle en de situering in de Zwinstreek aan bod. Er zal ook aandacht zijn voor de renovatie van de kerk na de brand en de symboliek in het kerkgebouw.

Bezoek aan de Sint-Baafskerk en het vernieuwd Archeologisch museum te Aardenburg met gids

Wanneer : zondag 25 juni 2023 om 14 u.

Waar: verzamelen aan de ingang van de Sint-Baafskerk te Aardenburg

Toegang : 6,5 euro

De Sint-Baafskerk is het oudste gebouw van Aardenburg. De kerk werd gesticht door monniken van de Sint Baafsabdij uit Gent in 959. In het oudste deel van de kerk vind je bouwmateriaal dat vermoedelijk afkomstig is van het Romeinse Castellum uit de jaren 175 tot 270 na Chr. In de dertiende eeuw werd de kerk uitgebreid in een stijl die een overgang vormt tussen de Romaanse en Gotische bouwstijl: de "Scheldegotiek". Halverwege de veertiende eeuw werd de kerk nogmaals uitgebreid, in "Hoog-Gotische stijl". Vanaf de veertiende eeuw tot de reformatie werd de kerk herhaaldelijk beschadigd door diverse strijdende partijen en in 1582 werd nog door de Fransen het lood van de kerk geroofd.

In de zeventiende eeuw waren een aantal grote restauraties nodig omdat, de inmiddels Hervormde kerk, veel te lijden had gehad van de Tachtigjarige Oorlog. Tijdens deze restauraties werd een gevelsteen geplaatst met het jaartal 1646 en daarboven het wapen van de generaliteit. Bij deze restauratie werd ook bouw materiaal gebruikt van de andere Aardenburgse kerk "de Mariakerk".

In de Tweede Wereldoorlog werd de Sint-Baafskerk opnieuw getroffen door oorlogsgeweld. In de periode daarna volgde de laatste grote restauratie. Tijdens deze restauratie werden grafzerken van de Mariakerk ontdekt, die ondersteboven als stoeptegels waren gebruikt. Bij het opnieuw uitgraven van de vloer stuitte men op een aantal beschilderde grafkelders uit de dertiende en veertiende eeuw. Een aantal hiervan werden in een betonnen kist gegoten en deze sarcofagen staan in de kerk opgesteld. Bijzonder is de sarcofaag voorstellende Sint Sebastiaan, beschermheilige van o.a. de schutters.

Het oude museum aan de Marktstraat sloot haar deuren en een nieuw museum naast de Sint-Baafskerk verrees. Aan de collectie is weinig veranderd, maar de jas eromheen is compleet anders. In het nieuwe museum ga je op ontdekkingsreis door de Romeinse tijd.

Bijna 2.000 jaar geleden heeft er in Aardenburg een echt castellum gestaan. In het museum vind je de resten van dit fort en andere bijzondere Romeinse voorwerpen die in Aardenburg zijn opgegraven. Het verhaal wordt op een laagdrempelige en interactieve manier verteld. Je ontdekt er onder meer hoe mensen er in die tijd woonden, hoe belangrijk badhuizen waren en welke lokale lekkernijen er gegeten werden.

De reis naar het verleden begint met een tijdlijn ter omkadering van het verhaal. Daarna draait de bezoeker aan het rad van Fortuna, de godin van het geluk. Zij bepaalt welk personage uit de Romeinse tijd je tijdens het bezoek zal volgen. Het kan een priester, pottenbakster, visser, handelaar, soldaat of vrouw des huizes zijn. Elk personage heeft een eigen amulet, die de bezoeker tijdens de reis meedraagt.

Vervolgens stap je Romeins Aardenburg, Rodanum binnen. Op de vloer is een grote luchtfoto van Aardenburg te zien die toont waar

het castellum heeft gestaan en op welke plekken nog overblijfselen liggen.

Verslag van de lezing “Iets nieuws onder de zon? Natuurrampen door de eeuwen heen” door Prof. Dr. Tim Soens op 19 maart 2023

Voor deze lezing schreven 80 mensen in en kwamen er nog 3 geïnteresseerden extra opdagen. Erevoorzitter Eric Huys leidde de spreker professor dr. Tim Soens als volgt in.

Vrienden van Sint-Guthago, dames en heren, het is voor onze Geschied- en Heemkundige kring Sint-Guthago een eer en genoegen om u professor Tim Soens voor te stellen. Het is niet de eerste keer dat de professor voor ons een uiteenzetting geeft. Tijdens de plechtige viering van het 50-jarig bestaan van Sint-Guthago op 28 maart 2009, in het stadhuis van Damme, was hij één van de gastsprekers. Bij zijn antwoord op de uitnodiging schreef hij o.a. het volgende: “hartelijk dank voor de uitnodiging! Rond de Poldertorens was voor mij een belangrijke inspiratiebron bij het schrijven van mijn proefschrift. De vele artikels en monografieën van onder meer Maurits Coornaert hebben mij op heel wat ideeën gebracht en behoren ook vandaag nog tot de meest gedetailleerde en nauwkeurigste studies over het poldergebied (ook al evolueren we natuurlijk...)”. Zijn lezing gaf een nieuwe visie op het ontstaan van de Blankenbergse dijk weer. Daarnaast leverde hij een artikel voor rond de Poldertorens, met als titel Van de Graafjansdijk tot de Grote Polderboer. Vijf mythes rond middeleeuwse polders en wateringen kritisch doorgelicht. Tim Soens promoveerde over Waterbeheer in een veranderende samenleving. Een ecologische, sociaal - economische en politiek - institutionele studie van de wateringen in het Vlaamse kustgebied in de overgang van de Middeleeuwen naar de Moderne Tijden.

Testregio: het Brugse Vrije. Zijn doctoraat werd in boekvorm uitgegeven met als titel SOENS Tim, De spade in de dijk? Waterbeheer en rurale samenleving in de Vlaamse kustvlakte (1280-1580), Gent, 2009, XIX, 359 p.

Tim Soens (°1977) is hoogleraar middeleeuwse en milieugeschiedenis aan de Universiteit Antwerpen. Tim Soens is een expert in landschaps- en milieugeschiedenis, met specifieke nadruk op - klimaatgeschiedenis (kleine ijstijd tot antropoceen) - kust- en rivierlandschappen - wetlandbeheer - stedelijke wateren - traditionele landbouw - natuurrampen, risico's en hun beheer - stedelijk voedsel bevoorrading en de rol van stadslandbouw en stedelijke commons in stedelijke voedselvoorziening - evolutie van stedelijke en landelijke landschappen (met behulp van historische GIS) - evoluties van ongelijkheden op lange termijn. Aan het Centrum voor Stadsgeschiedenis leidt hij onderzoeksteams:

- ENVIRHUS: Onderzoek naar de wisselwerking tussen Milieu en Maatschappij, van de Middeleeuwen tot heden. Een centrale plaats in zijn onderzoek is weggelegd voor de geschiedenis van natuurrampen, waarbij hij onderzoekt waarom mensen kwetsbaar zijn voor overstromingen, hongersnoden, epidemieën en dergelijke meer.

- AIPRIL: Het Antwerps interdisciplinair Platform voor Onderzoek naar Ongelijkheid. Ongelijkheid en armoede spelen een belangrijke rol in die kwetsbaarheidsanalyse. Vanuit AIPRIL onderzoekt hij of minder ongelijke samenlevingen beter bestand zijn tegen crisissen.

- EPIBEL: Epidemieën en ongelijkheden in België, van de pest tot Covid 19. Dit is een samenwerkingsverband tussen verschillende universiteiten voor interdisciplinair onderzoek naar alle aspecten van pandemieën, epidemieën en besmettelijke ziekten in België, zoals pest, dysenterie, tyfus, cholera, Spaanse griep, Corona, enz.

Droogte, overstromingen, pandemieën, hongersnood..., natuurrampen lijken frequenter en intenser dan ooit. Maar is dat ook zo? Historici vinden altijd wel één ramp die nog groter en verwoestender was. In deze lezing duiken we in de tragische, maar ook fascinerende geschiedenis van natuurrampen. Van de Grote Middeleeuwse Hongersnood (1315-17) over de mega-droogte van 1540 of 1857-58 en uitbraken van pest, dysenterie en cholera, tot

de stormvloed van 1404 tot 1953 staan we stil bij de vraag waarom mensen kwetsbaar waren voor natuurrampen. Natuurextremen hebben we immers niet in de hand, maar wie kwetsbaar is en wie niet, is doorgaans het gevolg van heel concreet menselijk handelen.

Vervolgens kwam Tim Soens zelf aan het woord. Historici volgen de tijdsgeest en zijn nu dus ook geïnteresseerd in klimaatverandering en natuurrampen. Bovendien kan geschiedenisonderzoek in deze nuttig zijn: door extreme weersomstandigheden in een historisch perspectief te plaatsen kunnen ze beter begrepen worden. In juli 2021 viel er een waterbom die 40 doden in de vallei van de Vesder en 180 doden over de grens in Duitsland eiste. Het was niet de eerste rivieroverstroming in het Luikse. Vloedmerken, strepen op een zuil, in de Luikse kathedraal herinneren aan de hoge waterstanden van 1571, 1643, 1760, 1850, 1926. Eén keer per eeuw was er dus 'une grande crue'. Die werd in het collectief geheugen gegrift door die memoriezuil en doordat ouders en grootouders hun herinneringen doorgaven. Tussendoor waren er kleinere rivieroverstromingen. Mensen waren dus gewaarschuwd dat er overstromingen konden plaatsvinden. Dat de waterbom in 2021 zo'n ravage kon aanrichten houdt verband met hoe de omgeving door de mens werd heringericht. Volgens de Ferrariskaart van 1777 was er weinig bebouwing in Trooz. Zeker niet in het kleine gehuchtje met de veel betekende naam Brouck. Dat drassig land lag in de winterbedding van de Vesder. De kaart van 1939 toont een ander beeld: in de vallei loopt een spoorweg, één van de vroegste van het land uit 1840, er staat de grote zinkfabriek Nouvelle Montagne en in de rest van de vallei is er veel bewoning gekomen. De fabriek heeft een grote en constante watertoevoer nodig. Daartoe werd de Vesder gekanaliseerd en in 1878 het stuwmeer van Gileppe aangelegd. Door deze menselijke ingrepen waren de gevolgen van de waterbom zo desastreus. Men had het kunnen weten, want de geschiedenis leert dat er vroeger om de 10 jaar een kleine overstroming en om de 100 jaar een grote was. Een oplossing is niet makkelijk: de afbraak van de zinkfabriek zou een milieuramp betekenen en de bevolking zou moeten verhuizen.

Droogtejaren vormden vroeger geen structureel probleem. Zo was er volgens een geschreven bron in 1540 zo weinig neerslag dat men de Maas te voet kon oversteken, maar het was ook een goed wijnjaar en 1540 had een grote graanoogst. Problemen komen er pas als de mens rekent op een constante watertoevoer. Zo is sinds 1930 de provincie Antwerpen voor haar watervoorziening afhankelijk van het Albertkanaal dat gevoed wordt door de Maas. Als door te weinig regen de Maas droogvalt, komt de drinkwatervoorziening in het gedrang.

Bosbranden probeert men te beperken door ingrepen als brandgangen. Daardoor zijn de frequente branden uitgeschakeld, maar als er dan een grote brand uitbreekt is die veel verwoestender doordat de er teveel kreupelhout in het bos ligt. Beter is mee te werken met de natuur door om de 30 jaar een kleine brand te laten woeden, zodat de grote brand die eens om de 100 jaar woedt, niet veel verwoestender is. Dat blijkt uit de studie van de dendrochronologie: jaarringenonderzoek van eeuwenoude bomen uit het Sequoia National Park in de VS, wijst uit dat zulke oude bomen om de dertig jaar een zwart geblakerde jaarring hadden, maar dat ze die brand doorstaan hadden. Nu moest men de General Sherman, een sequoia van meer dan 2000 jaar oud en 31 m omtrek, afschermen met brandwerende folie om hem te beschermen tegen de uitzonderlijk grote brand van 2021.

Misoogsten waren meer het gevolg van oorlog dan van natuurrampen. Overvloedige regen was meer verantwoordelijk voor misoogsten dan droogte. Gemiddeld was er om de zeven jaar een misoogst. Eén keer per eeuw was er een zeer grote. In de Grote Middeleeuwse Hongersnood (1315-17) daalde de oogst met 40%. Normaal was 10% voorzien voor zaaigoed en amper 20% voor de verkoop; die viel weg bij een verlies van 40%. De grote hongersnood van 1847 die in Ierland het bevolkingscijfer met 20% deed dalen – deels door sterfte, deels door emigratie – was het gevolg van de monocultuur van aardappels die dat jaar geplaagd werden door een schimmel. Ook in Zuid-West-Vlaanderen was er grote hongersnood omdat daar de keuterboeren ook eenzijdig op aardappels overleefden.

De aardbeving van Allerheiligen 1755 in Lissabon was des te verwoestender vanwege de stadsbrand die uitbrak omdat er op die feestdag overal kaarsen brandden. Voltaire beschreef in zijn roman *Candide* hoe de bevolking de ramp zag als een straf van God i.p.v. als een natuurramp. De heropbouw werd evenwel op een heel rationele manier aangepakt door markies Pombal: hij hief belastingen, zocht hulp in heel Europa, liet de koning het rampgebied bezoeken en liet de gebouwen heroprichten met een aardschokbestendige houten frames.

Stormvloedentent slotte kwamen in de Zwinstreek veel voor. De kaart van het Brugse Vrije van Pourbus uit 1572 toont de vele dijken als witte lijnen. De rechte lijn van de Evendijk langs de kust toont op verschillende plaatsen een kleine halve cirkel. Het zijn herstellingen na een dijkdoorbraak, de zgn. wielen. De impact van die overstromingen waren eerder beperkt omdat er voor die dijken nog een schorrenvlakte lag en erachter slapende dijken die de overstroming tegen hielden.

Op de overstromde akkers werd een jaar zoutminnende planten als koolzaad geplant. De bewoning lag niet meteen achter de dijk en als een dorp toch overstromde, werd het een eind verder heropgebouwd; Oostende werd in de middeleeuwen twee maal verplaatst. Er was een 'amfibische' samenleving: de bevolking leefde mee met het water. Vanaf de 16de -17de eeuw verandert de relatie met de zee: er wordt zwaar geïnvesteerd in grotere, 'onbreekbare' dijken die moeten bestand zijn tegen de grootste stormvloed. Het vertrouwen in die bouwwerken van ingenieurs is zo groot dat meteen achter de dijk wordt gebouwd zoals de vesting van Oostende. Als die dijken toch breken is de impact veel groter.

Het punt dat Tim Soens wou maken is dat natuurrampen van alle tijden zijn. Wat wel veranderd is, is de wil van de mensen om ze te onderdrukken. Dat lukt bij de frequente kleinere rampen, maar als een zeer grote overstroming, bosbrand, droogte toeslaat, is de samenleving niet meer voorbereid en is de impact grootschalig rampzalig.

Recente publicatie

In haar voetsporen. Op zoek naar onze voormoeders

Auteurs: Lise Hellemans, Maarten Larmuseau, Maite De Beukeleer

Familiegeschiedenis wordt nog vaak geschreven vanuit een mannelijk standpunt; vrouwen spelen hierin meestal slechts een bijrol.

De vrouwelijke variant van een voorvader – ‘voormoeder’ – veroverde pas sinds kort een plaats in het woordenboek. Toch bestaan er voldoende bronnen om het leven van onze voormoeders te reconstrueren: familie verhalen, archiefdocumenten, erfstukken, DNA ...

Als bewijs nemen we je mee op onze zoektocht naar enkele gewone voormoeders, die allen op hun eigen manier juist buitengewoon blijken te zijn. We vertrekken met enkel een foto van een missiezuster zonder naam, een volksverhaal over een vermeende heks, of een vage herinnering aan een tante die kant verkocht tijdens de Eerste Wereldoorlog. Samen met hun nakomelingen trekken we naar het archief, en reconstrueren zo hun boeiende levensverhalen.

Wil je zelf op zoek gaan naar je eigen voormoeders? In dit boek delen we talloze tips voor startende en ervaren genealogen, voor een inspirerende duik in je vrouwelijke familiegeschiedenis.

Maite De Beukeleer is historica en vooral geïnteresseerd in de kleine geschiedenis van alledag. Maarten Larmuseau is genetisch genealoog en doet academisch onderzoek naar stambomen en DNA. Voor dit boek duiken ze samen in de archieven op zoek naar sporen van voormoeders. Ze worden hierin bijgestaan door historica Lise Hellemans.

Het boek is uitgegeven bij Uitgeverij Sterck & De Vreese en telt 302 pagina's.

Afmeting: 240x170x28 mm; ISBN: 9789056157067

Recente publicatie

Het verhaal van Vlaanderen. De geschiedenis van de prehistorie tot nu

Auteur: Harry De Paepe

Het verhaal van Vlaanderen brengt onze volledige geschiedenis, vanaf het moment dat de eerste bewoners zich in onze streken vestigden tot nu. Nooit eerder werd onze geschiedenis, en hoe die ons heeft gemaakt tot wie we nu zijn, op deze manier verteld. Het verhaal van Vlaanderen biedt op een heel toegankelijke manier de nieuwste wetenschappelijke inzichten over onze geschiedenis, van ca. 38.000 jaar geleden tot nu.

Het is een verhaal van gouden bergen en zwarte bladzijden, dat alle provincies en alle geledingen van de samenleving omspant. Maar Het verhaal van Vlaanderen is vooral een verhaal van mensen. Grote, illustere figuren én gewone mensen die hier voor ons rondliepen. Die hier, net als wij nu, een bestaan probeerden op te bouwen. Met alle uitdagingen die daarbij kwamen kijken.

Spectaculair boek met veel archiefmateriaal, tijdbalken, foto's en verwijzingen naar andere literatuur en bezienswaardigheden. De meest recente wetenschappelijke inzichten worden toegankelijk gebracht met veel aandacht voor onderbelicht gebleven onderwerpen, met medewerking van topexperts, die de nodige achtergrondinfo op een laagdrempelige manier brengen. De perfecte aanvulling op de tv-serie Het verhaal van Vlaanderen, maar kan ook goed los daarvan worden gelezen.

Het boek is uitgegeven bij Uitgeverij: Standaard en telt 256 bladzijden; hardback; ISBN: 9789022339190

Sint-Niklaaskerk re Westkapelle

www.guthago.net